

Resenärsforums yttrande över remiss gällande Trafikförsörjningsprogram för region Kalmar 2021–2029

Resenärsforum är Sveriges nationella intresseorganisation för kollektivtrafikens konsumenter, resenärerna. Resenärsforum omfattar regionala resenärsnätverk och organiserar därutöver enskilda resenärer. Resenärsforum är medlem av Sveriges Konsumenter som är en sammanslutning av svenska konsumentorganisationer. Resenärsforum representerar Sverige i paraplyorganisationen European Passengers' Federation, som samlar europeiska resenärsorganisationer.

Resenärsforum har tagit del av Region Kalmars remiss och tackar för möjligheten att få lämna synpunkter. Resenärsforum har rådgjort med sina regionala representanter för att sammanställa detta remissvar. Resenärsforum vill uppmärksamma att enligt 2 kap. 9 § i kollektivtrafiklagen (2010:1065) ska samråd ske med resenärer vid framtagande av trafikförsörjningsprogram.

Stockholm den 20 september 2020



För Resenärsforum
Christina Axelsson, ordförande

Inledning

Kollektivtrafiken utgör en viktig funktion i samhället, inte minst för att kunna uppnå globala och nationella miljö- och klimatmål. Om transporter ska kunna flyttas över från bil till energieffektiva transporter behöver kollektivtrafiken bli ett attraktivare alternativ. Ambitionen måste vara att en större andel av resorna ska göras med kollektivtrafik, cykel och till fots i syfte att kunna minska belastningen på vägnätet och begränsa transporternas miljöpåverkan. Kollektivtrafiken är dessutom yteffektiv och frigör utrymme i våra städer för andra verksamheter, vilket också stimulerar den ekonomiska utvecklingen.

Resenärsforum betonar att kollektivtrafiken i regionen måste betraktas som en del av ett större transportsystem och regionen behöver planera utifrån ett såväl lokalt, regionalt, interregionalt som nationellt resandebehov.

Det är nödvändigt att regionen intar en aktiv roll för att säkerställa att tillräckliga medel investeras i infrastrukturen så att hela resan ska kunna fungera för den enskilde resenären från start till mål. Ett aktivt påverkansarbete gentemot nationella myndigheter krävs för att lyfta vikten av satsningar i nationella och regionala infrastrukturplaner, men också genom att bistå kommunerna och peka på behovet av medel till kollektivtrafikens kringliggande infrastruktur såsom gång- och cykelvägar till hållplatser och stationer.

Resenärsforum framhåller följande punkter

- Säkerställ kraftfulla satsningar på kollektivtrafikens infrastruktur, i synnerhet på spårtrafiken, eftersom den utgör ryggraden i kollektivtrafiknätet och upplevs av resenärer som det mest attraktiva färdmedlet.
- Korta restiderna i kollektivtrafiken och planera för effektivare bytestider, såväl för lokala, regionala som långväga resor.
- Linjenätet behöver ha en tillräcklig turtäthet, spridd över hela trafikdygnet, för att fånga såväl resor till arbete, studier som fritidsresor. Detta gäller i synnerhet för att kunna tillgängliggöra transportsystemet för den som inte har körkort eller tillgång till egen bil.
- För att kunna attrahera nya kunder behöver det vara enkelt att få information om linjenät och tidtabeller. Det måste vara enkelt att köpa biljett vare sig man reser dagligen eller ska göra enstaka resor. Det bör vara möjligt att betala med kontokort ombord och det behöver finnas möjlighet att nå kundtjänst och trygghetsjour via telefon under hela trafikdygnet.
- Resenärer behöver ha tillgång till korrekt information såväl före, under som efter en resa. Information behöver finnas tillgänglig både digitalt, i tryckt format och muntligt såsom utrop vid hållplatser och ombord.
- Det behöver finnas tydlig information på stationer, hållplatser och ombord på fordon om vilka rättigheter resenärer har vid försenade och inställda turer. Resenärsforum föreslår att det införs en kom-fram-garanti, så att ingen ska riskera att bli strandsatt vid trafikavbrott.
- Säkerställ att planeringen framför allt sker utifrån ett resenärsperspektiv och involverar resenärerna.

Kollektivtrafiken stommen i samhällsplaneringen

När nya områden byggs, såväl arbetsplatser som bostäder, behöver kollektivtrafiken finnas med i planeringen redan från starten, så att invånarna vänjer sig vid att åka kollektivt från början. Regionen behöver bevaka detta och ha en aktiv dialog med kommunala företrädare för att kontinuerligt kunna anpassa utbudet.

God framkomlighet för kollektivtrafiken måste prioriteras så att restidskvoten gentemot biltrafiken är attraktiv. Ju fler som reser tillsammans, desto mer minskar behovet för att bygga ut vägnätet och anlägga fler parkeringsplatser, eftersom kollektivtrafiken är mer yteffektiv och därmed frigör utrymme i städerna. Detta stimulerar den ekonomiska utvecklingen då ytor istället kan användas för exploatering av bostäder och verksamheter.

Resenärsforum framhåller vikten av att säkerställa långsiktiga och kraftfulla satsningar på spårtrafiken, eftersom den är strukturskapande för samhällsplaneringen och utgör ryggraden i kollektivtrafiknätet. Tågresor upplevs dessutom av resenärer som det mest attraktiva färd sättet. Vi uppskattar därför initiativet för en satsning på den regionala järnvägstrafiken som sju regionråd från regionfullmäktiges sju partier redogjorde för i Dagens Samhälle den 27 augusti.

Vi vill också framhålla fördelarna med järnvägstransporters låga energiförbrukning och miljöpåverkan jämfört med gummihjulsförsedda landsvägstransporter eftersom friktionen för dessa är avsevärt större.

Stationerna – kollektivtrafikens skyltfönster

Kollektivtrafikens bytespunkter utgör hjärtat i kollektivtrafiksystemet och Resenärsforum bedriver sedan ett par år ett stationsprojekt där vi inventerat drygt 300 bytespunkter runt om i Sverige. Cirka 60 olika funktioner på och intill bytespunkten har bedömts på plats enligt en standardiserad metodik för att undersöka tillgång, tillgänglighet och kvalitet av trafikinformation och serviceutbud. Inom ramen för detta projekt har vi träffat beslutsfattare, regionala kollektivtrafikmyndigheter och trafikföretag och presenterat resultaten.

Resenärsforum har besökt Region Kalmar och träffat Kalmar Länstrafik i detta ärende för att informera om vad vi noterat gällande bytespunkter i Kalmarregionen. Resenärsforum uppskattar att det finns kundservicebutiker på de större orterna och att det ofta finns en tryckt tidtabell som både anger avgångstider för tåg och buss. I Emmaboda där Kalmar, Kronoberg och Blekinge län möts, blir det extra tydligt att det inte är lätt att köpa biljett eftersom där finns en uppsjö av olika biljettautomater, vilket inte är helt överskådligt för resenären.

Resenärsforum vill påpeka att vid större stationer och hållplatser behöver det finnas anslagna tidtabeller och kartor över linjenätet som också bör kompletteras med realtidsskyltar och ”prator”, d.v.s. digitala tidtabeller för synskadade. Annat som ofta efterfrågas är punktskrift och tillgång till hjärtstartare.

Resenärsforum har sedan länge efterfrågat att det ska finnas EN ansvarig aktör som garanterar god service och information till resenärer vid stationer och andra bytespunkter. Idag lämnas ofta resenärer vind för våg när de ska byta tåg eller buss, i synnerhet när det inträffar trafikstörningar. Resenärsforum anser att den regionala kollektivtrafikmyndigheten måste ta ledartröjan och bevaka dessa frågor så länge som det saknas en ansvarig nationell myndighet för detta.

Vikten av god information

Resenärer behöver få korrekt information såväl före, under som efter en resa. Information behöver finnas lätt tillgänglig både digitalt, i tryckt format och muntligt såsom utrop vid hållplatser som ombord på fordonen.

Det måste vara så enkelt att alla klarar av att söka och få information om utbud och förstå hur man köper biljett. Om sådan service endast erbjuds via appar riskerar man att gå miste om flera resenärsgupper, t.ex. tillfälliga besökare som bara vill kunna köpa enstaka resor eller personer som inte har, eller vet hur man hanterar en smartphone.

Resenärsforum anser att det borde vara möjligt att köpa biljett ombord med kontokort samt att biljettsystemet borde vara samordnat med andra regioner och att villkoren behöver harmoniseras så att det inte är olika biljettregler som gäller vid resor med kollektivtrafik i olika delar av landet. Skilda system och villkor skapar osäkerhet för resenärerna och höjer tröskeln för den som vill börja att resa kollektivt. Resenärsforum uppmanar att skyndsamt implementera ett gemensamt nationellt biljettsystem.

I och med digitaliseringen har det blivit allt viktigare att stations- och hållplatsnamn framgår tydligt och att de benämns med samma namn i olika reseplanerare. Vid stationer och hållplatser behöver det förutom tydliga stations- och hållplatsskyltar finnas information om vilka trafikföretag som trafikerar sträckan och hur de som ansvarar för trafiken kan kontaktas.

Resenärsforum anser att den regionala kollektivtrafikmyndigheten behöver ta ansvar för att resenärerna får information om all kollektivtrafik i regionen, även i de fall där andra operatörer bedriver trafik. Att erbjuda en utskrivna tidtabell till dem som så önskar, borde vara en service som myndigheten skulle kunna tillhandahålla. Resenärsforum efterfrågar bättre översikt över regionens kollektivtrafikutbud. Det är viktigt att komplettera digitala sökfunktioner och reseplanerare med kartor för att underlätta för invånare och besökare att upptäcka resmöjligheter.

Vid trafikstörningar ska det vara en självklarhet att informera om förseningen, dess orsak, eventuell ersättningstrafik och hur resenärer ska gå till väga för att söka ersättning vid förseningar och utebliven resa. Snabb, anpassad och tydlig information vid trafikstörningar är grundläggande för att skapa tilltro till kollektivtrafiken. Korrekt information om vad som händer vid förseningar, uteblivna avgångar eller om resenären blir frånräkt på grund av trängsel i fordonet behöver finnas på hemsidor och vid kontakter med operatörer i regionen. Den regionala kollektivtrafikmyndigheten behöver ta ansvar för att alla trafikutövare i regionen lever upp till detta.

Trafikverket har nyligen lämnat en rapport om åtgärder för förbättrad trafikinformation i järnvägstrafiken. Handlingsplanen pekar ut tre viktiga åtgärder: a) utöka informationen på

dynamiska skyltar på perronger och i stationsbyggnader b) förbättra utrop om ersättningstrafik genom att upprätta ett nationellt register för hållplatser för ersättningstrafik och c) proaktivt lämna information om förväntad förseningstid, bland annat genom att analysera historiska data av trafikstörningar. Resenärsforum anser att regionen ska sträva efter att detta implementeras. Angeläget är också att motsvarande åtgärder införförs för all busstrafik.

Det blir också allt viktigare att kollektivtrafiken kan erbjuda god kringsservice. Högre standard på fordonen efterfrågas och större bytespunkterna behöver kunna erbjuda bekväma sittplatser, laddningsmöjligheter och tillgång till wifi.

God tillgänglighet

Resenärsforum påtalar vikten av att erbjuda ett linjenät med tillräcklig turtäthet spridd över hela trafikdygnet, för att fånga såväl behov av resor till och från arbete, studier som fritidsresor. Detta gäller i synnerhet för att kunna tillgängliggöra transportsystemet för den som inte har körkort eller tillgång till egen bil.

Vi vill även påtala vikten av tillgänglighetsanpassning av fordon, hållplatser och stationer. Arbetet med tillgänglighetsanpassningar måste ha som mål att kollektivtrafiken ska vara lättåtkomlig och tillgänglig för alla. Fungerande rulltrappor, hissar, och självöppnande dörrar är för vissa helt nödvändiga för att överhuvudtaget kunna resa kollektivt, samtidigt som sådana funktioner underlättar för alla resenärer.

Regionen behöver aktivt verka för att stödja väghållarna att förbättra infrastrukturen till och från hållplatser och stationer, för att slå vakt om att tillgängliggöra hela resan från start till mål. Det är också viktigt att det finns information om i vilken grad hållplatser och stationer är tillgänglighetsanpassade.

Alla bor inte inom gångavstånd till en hållplats eller station. Vi vill understryka att det behöver planeras för trygga uppställningsplatser för cykel vid hållplatser och stationer. Det måste även tydligt framgå när och hur det är möjligt att ta med sin cykel på tåg eller buss.

I och med framväxten av allt fler elfordon, bör det även finnas tillgång till laddning av cyklar och bilar vid infartsparkeringar. Det måste också finnas möjlighet att hämta och lämna resenärer med färdtjänst, taxi och bil vid större bytespunkter.

Resenären ska vara trygg i kollektivtrafiken

Det måste upplevas tryggt att resa kollektivt. Det handlar såväl om att planera för trygghet vid utformning av hållplatser och stationer som att det finns möjlighet att ringa ett trygghetsnummer där någon svarar under hela trafikdygnet.

Vi uppskattar att Kalmar länstrafik i remissen lyfter upp arbetet med trygghet både i fordon och vid stationsområden och att ”nattstopp” medges på trafiksäkra platser mellan hållplatser för ensamresenärer kvällstid, och att bussar, på de linjer där det krävs säkerhetsbälten för resenärerna, har tillgång till bilbarnstolar för resenärer under fyra år.

Resenärsforum skulle uppskatta om kollektivtrafikmyndigheten även ställer krav på att de som tillhandahåller ersättningstrafik för tåg också utrustas med bilbarnstolar.

Planera för minskad trängsel

Coronapandemin har i stor utsträckning påverkat våra resvanor. Folkhälsomyndighetens rekommendation att undvika trängsel har ökat behovet av fler turer i kollektivtrafiken i synnerhet när gymnasieskolorna har återgått till undervisning i skolorna. En konkret åtgärd kan vara att sprida start- och sluttider för grundskolan och gymnasiet på orter där dessa idag har samma tider. Bussar och tåg behöver städas i högre grad än tidigare. På sikt kan man också behöva förändra ventilationssystem och möblering i fordonen. Man bör snarast möjliggöra på- och avstigning samt biljettviseringsmöjligheter vid alla dörrar. En annan åtgärd skulle kunna vara att den regionala kollektivtrafikmyndigheten på sikt tar fram system som i realtid kan redovisa hur beläggningen ser ut på bussar och tåg.

Även efter Corona finns det anledning att tro att vi i högre grad än tidigare kommer att vilja undvika trängsel. Det är därför viktigt att tänka igenom vad som behöver göras för att minska trängseln i kollektivtrafiken i framtiden. Regionen, som är ansvarig för såväl sjukvård som kollektivtrafik, har goda förutsättningar till samordning för att möta kommande utmaningar.

Involvera resenärerna

Resenärsforum vill att kollektivtrafiken i högre grad planeras utifrån resenärernas behov. Bättre kännedom om kollektivtrafikens kunder kommer att kunna bidra till att utveckla systemet och i sin tur göra kollektivtrafiken attraktivare, för att kunna få fler att resa kollektivt. Resenärsforum saknar en handlingsplan för hur regionen kontinuerligt tänker arbeta för att involvera kollektivtrafikens konsumenter. Resenärsforum erbjuder sig att stå till tjänst för detta ändamål.

Avslutning

Avslutningsvis vill Resenärsforum uttrycka sin oro över finansieringen av kollektivtrafiken i Region Kalmar och i resten av landet. Den ersättning regionerna hittills blivit utlovade av statsmakterna motsvarat långt i från det intäktsbortfall som det minskade resandet har inneburit. Detta skulle kunna leda till att regionerna framöver riskerar att tvingas till kraftiga neddragningar av trafiken och kraftiga taxehöjningar vilket vore mycket olyckligt.